

Vabariigi Valitsuse määruse
„Tupenurme maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikulise üksikobjekti Tupenurme panga kaitsekorda, moodustatakse Tupenurme maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) ja kehtestatakse kaitse-eeskiri.

Kaitseala asub Saare maakonnas Muhu vallas Tupenurme ja Lepiku külas.

Kaitseala territoorium on olnud kaitse all alates 1959. aastast, kui Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi korraldusega nr 331-k „Maastiku üksikelementide dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja viljapuuadade riikliku kaitse alla võtmisest” võeti kaitse alla maastiku üksikelement Tupenurme pank.

Vastavalt looduskaitseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikulise üksikobjekti Tupenurme panga kaitsekorda, kaitstava loodusobjekti tüüp maastikukaitsealaks, kaitse-eesmärke, korrigeeritakse kaitseala piiri ja koostatakse kaitse-eeskiri. Muudatuse on tinginud vajadus kehtestada alale looduskaitseadusega kooskõlas olev kaitse-eeskiri (seni alal kaitse-eeskiri puudus), et tagada paremini niidukoosluste ja kaitsealuste liikide kaitse.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni kaitse planeerimise spetsialist Kadri Paomees (tel 452 7764, e-post kadri.paomees@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 447 7382, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee), eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja advokaadibüroo EnvirLaw vandeadvokaat Mirjam Vili (tel 527 3703, e-post mirjam@envirlaw.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta ja tutvustada Tupenurme panka, maastikku ja sellele

iseloomulikku elustiku mitmekesisust, kaitsealuseid liike, milleks on müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*), pruun raunjalg (*Asplenium trichomanes*) ja harilik lohksamblik (*Solorina saccata*), ning nende kasvukohti ja niidukooslusi.

Vastavalt LKS-i §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Tupenurme maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus ning esteetiline väärtus.

Tupenurme panga esteetiline väärtus. Tupenurme maastikukaitseala esteetiliseks väärtuseks on Tupenurme pank koos sealsete kiviaedade ja loopealsetega. Tegemist on Antsülusjärve rannaastanguga, mis asub rannikust eemal sisemaal.

Haruldased ja ohustatud looniidud. Lood ehk loopealsed on kogu maailmas väga piiratud levikuga, mis teeb need globaalselt haruldaseks ja seetõttu erilist kaitset vajavateks kooslusteks. Lisaks Eestile leidub loopealseid arvestataval hulgal veel vaid Rootsi suurtel saartel, eelkõige Ölandil ja Ojamaal.

Müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*) on sõnajalgtaim, mis on levinud peamiselt Lääne-Eesti saartel ja mandri loodeosas. Müür-raunjalg kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohualdis liik. Müür-raunjalg kasvab peamiselt paepragudes. Liigile on suurimad ohutegurid häirimine, tallamine ja kaevandamine (eElurikkuse andmebaas).

Pruun raunjalg (*Asplenium trichomanes*) on sõnajalgtaim, mis on levinud peamiselt Lääne-Eesti saartel ja mandri loodeosas. Pruun raunjalg kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohualdis liik. Pruun raunjalg kasvab peamiselt paepragudes ja kiviaedadel. Liigile on suurimad ohutegurid häirimine, tallamine ja kaevandamine (eElurikkuse andmebaas).

Harilik lohksamblik (*Solorina saccata*) on samblik, mis on levinud peamiselt Lääne-Eesti saartel ja mandri põhjaosas. Harilik lohksamblik kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohulähedane liik. Harilik lohksamblik kasvab peamiselt paepragudel ja looniitudel. Liigile on suurimad ohutegurid niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, samuti on ohuks metsastamine (eElurikkuse andmebaas).

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Tupenurme maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taimeliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, mille elupaik on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, mille elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, mille kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, mille soodsa seisundi pikaajaliseks säilimiseks (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on

arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutlusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS-i §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS-i §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest II ja III kaitsekategooria liikidest, mida ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, on alal tõmmu käpp (*Orchis ustulata*), püstine hiirehernes (*Vicia cassubica*), suur käöpõll (*Listera ovata*) ja hall käpp (*Orchis militaris*). Nende liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS-i §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks. II kaitsekategooria liiki tõmmut käppa (*Orchis ustulata*) ei seatud kaitse-eesmärgiks, kuna tõmmu käpa andmed pärinevad aastast 1995 ja arvukus on teadmata. Kaitse-eesmärgiks mitteseatud liikide kaitse on tagatud katusliikide ja koosluste kaitsega.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Tupenurme pank on 1959. aastast kaitse all olnud pank, mis asub Muhu saare põhjaosas sisemaal. Maastikukaitseala moodustatakse olemasoleva looduskaitsealuse maastikulise üksikobjekti põhjal. Ala jätkuv kaitse all hoidmine on oluline eeskätt Tupenurme panga kui maastikuobjekti kaitseks ja tutvustamiseks ning seal leiduvate loopealsete ja kaitsealuste liikide kaitse eesmärgil.

Kaitseala eesmärgiks lisatavatest niidukooslustest on kaitsealal 2000. aastal Toomas Kuke ja Kadri Tali tehtud inventuuride käigus inventeeritud loopealsed. Elupaigatüüpi on inventeeritud 3,5 ha, kuid tegelikkuses on elupaigatüüpi veel rohkem. Niidukooslused pole hoolduses ja need on suhteliselt kinni kasvanud, kuid on tuntud huvi nende taastamise ja hooldamise vastu. Kaitseala eesmärk on kaitsta ja tutvustada niidukooslusi ning selleks tuleb need taastada ja sejärel võtta hooldusesse.

Maastikukaitsealal kasvavad II kaitsekategooria taimeliigid müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*) ja pruun raunjalg (*Asplenium trichomanes*) ning II kaitsekategooria samblikuliik harilik lohksamblik (*Solorina saccata*). Keskkonnaregistrisse kantud andmed raunjalgade kohta pärinevad aastast 1993, kuid lisatud ei ole infot liikide arvukuse kohta. Taimede kasvualana on piiritletud 6 ha suurune ala, mis hõlmab kogu kaitseala põhjapoolse lahustüki. 2017. aasta juulis käis kaitse-eeskirja koostaja kaitsealal kohapeal ja veendus, et mõlemad liigid on alal olemas, eriti ohtralt leidus kogu alal pruuni raunjalga. Hariliku lohksambliku viimane vaatlus alal pärineb aastast 2015, arvukuseks on märgitud 6 isendit 0,2 ha suuruses kasvukohas. Raunjalad ja harilik lohksamblik on väga iseloomulikud Tupenurme pangapealsele ja looniitulele. Kõigi nende liikide kasvukohad on hästi säilinud.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamine kaitse-eesmärk Tupenurme panga kui maastikuobjekti kaitse ja tutvustamine, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina maastikukaitseala. Hoiuala kaitsekord ei võimalda näiteks seada piiranguid rahvaürituse korraldamisel. Püsielupaigana kaitstakse eelkõige konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (katastriüksuste piirid, kiviaiad, teed, kõlviku piirid) ja mõttelisi sirgeid koordinaatidega kirjeldatud punktide vahel. Koordinaadid on esitatud tasapinnaliste ristkoordinaatidena meetermõõdustikus ja geodeetilisel kujul. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Vana kaitsekorraga kaitsealadel kehtib LKS § 91 lõike 4 kohaselt piiranguvööndi kaitsekord ja ka uue kaitsekorraga on ala planeeritud piiranguvööndisse. Kaitseala koosneb kahest lahustükist. Planeeritavates piirides kaitseala pindala on 8,1 ha (sellest 7,3 ha on eramaa, ülejäänud on riigimaa), mis kõik on arvatud piiranguvööndisse. Võrreldes maastikulise üksikobjekti Tupenurme panga piiridega väheneb kaitseala pindala piiri muutmise ja korrigeerimise tulemusena ligikaudu 2 ha võrra. Sealjuures liidetakse juba kaitse all olevale alale u 0,4 ha eraomandis olevat looniitu, samas arvatakse kaitseala põhjapoolse lahustüki loodurgas kaitseala koosseisust välja u 2 ha (sh 0,3 ha riigimaad, 0,01 ha munitsipaalmaad ja 1,7 ha eramaad) ala ja lõunapoolsele lahustükile jääv õueala. Samuti tulenevad pindalamuutused piiri korrigeerimisest vastavalt muutunud põhi- ja katastrikaardile. Kaitsealaga liidetakse Jaagu katastriüksuse (47801:004:0446) seni kaitsealast välja jääv osa, u 0,4 ha suurune ala, et tagada looniitude kaitse. Välja arvatakse alad, kus on õuemaa (osaliselt ka elamumaa), transpordimaa, põllumaa ja metsamaa, mille kaitse all hoidmine ei ole otstarbekas ja kus kaitset vajavaid loodusväärtusi ei ole. Kaitsealast arvatakse välja Nurme katastriüksus (47801:004:0061), Peekri katastriüksus (47801:004:0242), Peekri katastriüksus (47801:004:0241), 21151 Liiva-Nõmmküla tee katastriüksus (47801:004:0463; transpordimaa), Rahnu katastriüksusele (47801:004:0062) jääv põllumaa osa, Tupenurme-Kallaste tee katastriüksusele (47801:003:0644; transpordimaa) ja Kruusiaugu katastriüksusele (47801:004:0428) jääv õuemaa (elamumaa) osa, Niidi katastriüksus (47801:004:0254), Lauri katastriüksus (47801:004:0160) ning Mäe katastriüksus (47801:004:0427). Osaliselt on muutus tingitud piiri korrigeerimisest vastavalt uuele põhikaardile.

Kaitseala välispiiri, mis on ühtlasi piiranguvööndi piir, määramisel lähtuti sellest, et kaitstavad väärtused – eelkõige Tupenurme pank, looniidud ja kaitstavad liigid – oleksid tervenisti hõlmatud ning et piir oleks üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav.

Põhjapoolse lahustüki piir kulgeb Rahnu katastriüksuse (47801:004:0062) põllumaa ja metsa kõlvikute piiripunktist ristkoordinaatidega X=6 501 102,849 ja Y=454 832,639 mööda kõlvikupiiri kirde poole kuni pinnastee punktini ristkoordinaatidega X=6 501 171,500 ja Y=454 868,478, edasi kagu poole mööda pinnastee serva (pinnastee jääb kaitsealast välja) kuni Andruse katastriüksuse (47801:004:0225) punkti ristkoordinaatidega X=6 501 009,649 ja

Y=455 068,643, edasi kulgeb piir mööda katastriüksuste piire kuni Rahnu katastriüksuse (47801:004:0062) põllumaa ja metsa kõlvikute piiripunkti ristkoordinaatidega X=6 501 102,849 ja Y=454 832,639.

Lõunapoolse lahustüki piir kulgeb Nonnu katastriüksuse (47801:001:0501) edelanurgast kirde poole kuni kiviaiani, edasi mööda kiviaeda (kiviaed jääb kaitsealale) kuni sama katastriüksuse piirini, edasi mööda katastriüksuste piire kuni Mäni katastriüksuse kagunurgani ja sealt mõttelise sirgena punkti ristkoordinaatidega X=6 500 234,994 ja Y=455 985,527, edasi mõttelise sirgena edela poole kuni heinamaa nurgani punktis ristkoordinaatidega X=6 500 171,529 ja Y=455 943,558, edasi mõttelise sirgena loode poole kuni kiviaia otsani ristkoordinaatidega X=6 500 226,396 ja Y=455 884,442, edasi mõttelise sirgena järgmise kiviaia otsani ristkoordinaatidega X=6 500 238,902 ja Y=455 859,779, edasi mööda kiviaeda kuni kiviaia nurgani ja sealt mõttelise sirgena Kruusiaugu katastriüksuse (47801:004:0428) punktini ristkoordinaatidega X=6 500 382,490 ja Y=455 593,334, edasi mööda Kruusiaugu katastriüksuse (47801:004:0428) piiri kuni puudetukani, edasi mööda kõlvikupiire nii, et õueala ja puudetukk jäävad kaitsealast välja, edasi mööda katastriüksuste piire kuni Nonnu (47801:001:0501) katastriüksuse edelanurgani.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodusväärtusi. Kaitse-eeskirjaga kehtestatud piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuva maastiku, elupaiga, kaitsealuste liikide ja Tupenurme panga soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32, *edaspidi* PS). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, kuid loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsamajandusliku tegevuse ja ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus, õigus vabale eneseteostusele ning ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Eeltoodust tulenevalt on jõutud järeldusele, et kaitse-eeskirja eesmärk säilitada loodusväärtusi kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a korraldus nr 331-k „Maastiku üksikelementide dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja

viljapuuaedade riikliku kaitse alla võtmisest” lisa 1 „Riikliku kaitse alla võetud maastiku üksikelementide nimestik” punkt 23.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tervikuna määratud piiranguvööndisse.

Kaitse-eeskirjaga ei ole reguleeritud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmist, sest kaitsealal puuduvad veekogud. Kalapüüki ning pilliroo ja adru varumist ei ole kaitse-eeskirjas reguleeritud, kuna kalastamiseks kasutatavad veekogud kaitsealal puuduvad ning kaitsealal ei leidu pilliroogu ega adru.

2.5.2. Piiranguvööndi kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kaitsealal on lubatud majandustegevus, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisusi. Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid saadusi ning pidada jahti kogu kaitsealal. Kaitseala puhul on tegemist väikese alaga, kus ei ole teadaolevalt liike, keda jahipidamine häiriks või mõjutaks, seega on jahipidamine alal lubatud. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist ei piirata, sest vähene külastuskoormus (tegemist ei ole suure külastuskoormusega alaga) ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud õuemaal ja kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ning kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, näiteks koosluste hooldustööde käigus, et põletada raiejäätmeid ajal ja tingimustel, mis ei kahjusta loodusväärtusi. Lõkke tegemine väljaspool selleks ettenähtud kohta hävitab elustikku lokaalselt ja tegevusega kaasneb tulekahjuoht. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal seavad ohtu kaitseväärtuste säilimise, kuna suureneb negatiivne mõju kooslustele (tallamine, prahistamine, taimekoosluste lokaalne hävitamine jne). Eramaal telkimisel ja lõkke tegemisel peab arvestama keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatud. Kaitsealal puuduvad praegu ettevalmistatud telkimis- ja lõkkekohad.

Sõidukiga sõitmine on lubatud teedel, jalgrattaga ka radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga sõitmisele kohalduvad liikluseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liikluseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see seaks ohtu alal olevad loodusväärtused: Tupenurme panga, looniidud ja kaitsealused liigid.

Kaitsealal on lubatud kuni 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas. Rohkem kui 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Inimeste kaitsealal viibimisele on seatud piiranguid vaid lähtuvalt suuremate inimgruppide ja ürituste võimalikust kahjulikust mõjust loodusväärtustele. Piirang võimaldab vältida suuremaid rahvakogunemisi, samas saab kaitseala valitseja nõusolekul, vajaduse korral vastavaid tingimusi seades, korraldada rahvaüritusi suuremale osalejaskonnale. Seega on kavandatud piisav paindlikkus ürituste võimaldamiseks eeldusel, et need ei ohusta loodusväärtusi. Kaitsealal puuduvad ettevalmistatud kohad rahvaürituse korraldamiseks ja neid pole alale ka vaja, sest tegemist ei ole väga küllastatava alaga.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine. Kaitseala valitseja nõusolekul ehitiste püstitamine võimaldab rajada näiteks loomade varjualuseid, lautu ja muid ehitisi, mis on vajalikud kaitseala loodusväärtuste paremaks säilimiseks või tutvustamiseks. Samuti on võimalik taastada kaitsealal asuv vana Leitallika popsikoht/talukoht. Seega on võimalik lubada kaitsealale püstitada neid ehitisi, millel puudub oluline negatiivne mõju kaitseala loodusväärtustele. Kaitseala valitseja nõusoleku nõue võimaldab seada tingimusi tööde tegemise viisile ja ajale lähtuvalt kaitstavate niidukoosluste ja liikide vajadusest. Olemasolevate ehitiste hooldustöödele alal piiranguid ei ole. Alal on mitu vana maakeldrit, mida võiks eksponeerida ja soovi korral korda teha.

Lisaks on kaitseala valitseja nõusolekul piiranguvööndis lubatud uuendusraie. Kaitsealal on lubatud uuendusraie, kuna Tupenurme maastikukaitsealal ei ole inventeeritud kaitsealuseid metsa-elupaigatüüpe ja mets eraldiseisva väärtusena ei ole seatud ala kaitse-eesmärgiks. Kaitseala valitseja nõusolek võimaldab seada raiete vajaduse korral lisatingimusi lähtuvalt kaitsealuste liikide olemasolust või maastikuilme säilitamise vajadusest. Uuendusraie piiramisega tagatakse maastikuilme, koosluste ja liikide kaitse ning hoitakse ära liiga kiired muutused metsade vanuse struktuuris. Säte on vajalik, et anda kaitseala valitsejale võimalus seada tingimusi väärtuslike üksikpuude või puugruppide säilitamiseks. Sageli on see vajalik, et tagada puistu liigilise mitmekesisuse ning kaitsealuste liikide elupaikade ja liikumiskoridoride säilimine. Eelistatult tuleb säilitada väärtuslikke laialehiseid puuliike. Vanad õõnsuste ja paksu korbaga lehtpuud on elupaigaks lindudele, nahkhiirtele, samblikele ja sammaldele, sageli leiab neilt kaitsealuseid liike. Uuendusraie langi suurusele piirangut ei seata, kuna kogu kaitsealale jääb väga vähe metsa hajusate puistutena.

2.5.2.2. Vajalikud tegevused

Kaitseala poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu taastamiseks ja säilitamiseks vajalik rohu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine ning kujundamine. Vajalikke tegevusi korraldab kaitseala valitseja. Poollooduslike koosluste hooldamine on vajalik, kuna hooldamata kooslused (looniidud) võsastuvad ning poollooduslikke kooslusi hooldamata pole võimalik tagada kaitse-eesmärgidena nimetatud niidukoosluste soodsat seisundit. Tupenurme maastikukaitsealal inventeeritud looniitude pindala on ligikaudu 3,5 ha.

2.5.2.3. Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Puhtpuistute

kujundamine ja energiapuistute rajamine vähendab kaitseala bioloogilist mitmekesisust ja maastikuilmet. Kaitsealal on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine ning biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud õue- ja põllumaal. Nende tegevuste lubamine pole võimalik, sest see kahjustaks kaitsealal leiduvaid ja kaitse-eesmärkidenä nimetatud kooslusi ning kaitstavate liikide elupaiku ja kasvukohtasid. Maaparandussüsteemi rajamise ja maavara kaevandamisega kaasneb veerežiimi ja maastiku muutmine, mis kahjustab elupaigatüüpide soodsat seisundit ja põhjustab muutusi koosluste liigikoosseisus. Põllumaal olulisi loodusväärtusi pole, mistõttu ei seata seal piiranguid biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamisele.

Kaitsealal on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitse-eesmärgiks seatud liigid ja niidukooslused on tallamisõrnad, mistõttu tuleb selliseid töid teha eelistatult talveperioodil. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Kuna igal talvel ei külmu pinnas piisavalt ära, siis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, kui pinnas seda võimaldab. Kaitseala valitsejal on seega võimalik tulenevalt konkreetsetest oludest hinnata, kas puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt on võimalik, ilma et kaitseala loodusväärtused saaksid kahjustatud.

2.5.4. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt LKS-i § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatis, ja jahilulkeid lisasöötä. Lautri või paadisilla ehitamist ei reguleerita, sest kaitsealal puuduvad sobivad veekogud.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Tupenurme maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 17. juunist 2. juulini 2019. a Keskkonnaameti Kuressaare kontoris ning Muhu Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu toimumise kohta ilmus 13. juunil 2019. a kohalikus

ajalehes Meie Maa ja 13. juunil 2019. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees. Ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 4. juunil 2019. a. Kaitse-eeskirja eelnõuga sai tutvuda ka Keskkonnaameti veebilehel. Kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 10. juulil 2019. a Muhu vallamajas ja sellest võttis osa viis inimest (kaks Muhu Vallavalitsuse töötajat, kaks Keskkonnaameti töötajat, üks maaomanik).

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta üheteistkümnele maaomanikule. Teavituse saadeti ka Riigimetsa Majandamise Keskusele, Muhu Vallavalitsusele, Muhu Jahiseltsile ja Keskkonnainspeksiooni Saaremaa büroole. Kirjas paluti teha parandusettepanekuid ja esitada vastuväited. Kirjad sisaldasid teadet, et kui vastuväiteid ega ettepanekuid kirjas nimetatud tähtajaks ei esitata, loetakse seda kaitse-eeskirja muutmise eelnõuga nõustumiseks. Nimetatud ajaks saabus Keskkonnaametile kaks arvamust, millele Keskkonnaamet ka vastas. Maanteeamet saatis kirja, et nõustub maastikukaitseala moodustamise ja kaitse-eeskirja eelnõuga esitatud kujul.

Ettepaneku/arvamuse esitaja	Arvamus/ettepanek	Keskkonnaameti vastus
Keskkonnainspeksioon (KKI)	Ettepanek viia kaitse-eeskirja eelnõu § 5 lõike 3 punkti 1 säte kooskõlla liiklusseadusega ja sõnastada ümber, et maastikusõidukitega on teel sõitmine lubatud vaid liiklusseaduse § 154 lõikes 1 sätestatud tingimustel.	Vastavalt Keskkonnaameti ja Keskkonnainspeksiooni juristide kokkuleppele sõnastatakse määruse § 5 lõike 4 punkt 1 ümber nii, et lubatud on vaid sõidukiga sõitmine teedel. Maastikusõidukiga sõitmist nii teel kui ka väljaspool seda võimaldab määruse § 5 lõike 4 punkt 3. Maastikusõidukiga teedel sõitmise mäрге on esitatud seletuskirja pt-s 2.5.2.1 (lk 6). Seletuskirjas on selgitatud ka seda, et maastikusõidukiga on lubatud teedel liigelda vaid LS §-s 154 sätestatud juhtudel.
Nonnu katastriüksuse omanik (katastriüksuse tunnus 47801:001:0501)	<p>Palutakse kaitse-eeskirjas selgitada ja täpsustada, kes vastutab kooskõlastuste andmisel realselt eramaaomanikule tekitatud kahju eest ja kuidas seda hüvitatakse. Palutakse täpsustada, kuidas menetluses olev kaitse-eeskiri tagab edaspidi maaomaniku õigused sarnaste olukordade vältimiseks ja kahju ennetamiseks.</p> <p>Kaitse-eeskirja eelnõu seletuskirja ja kaardi alusel on moodustatavast Tupenurme maastikukaitsealast kaitseala piiride korrigeerimisega välja arvatud Kruusiaugu kinnistu õuemaa. Palutakse täpsustada, millal ja millisel kaalutlusel on Keskkonnaamet andnud kooskõlastuse ehitustegevuseks Tupenurme maastikukaitsealal asuva Kruusiaugu kinnistu (katastriüksuse tunnus 47801:004:0428, endine Ruusiaugu popsikoht) suvila ehitamiseks. See suvemaja on registreeritud ehitisregistris (nr 120570711), ehitisealuse pinnaga 22,4 m², esmase kasutuselevõtu aastaga 2006. Kui Keskkonnaamet ei ole seda kooskõlastust andnud, palutakse täpsustada, millistel objektiivsetel kaalutlustel toimub kaitseala piiride korrigeerimine, nii et see arvestab kõigi menetlusosaliste õiguspäraseid ootusi.</p> <p>Milliste eelarveliste vahenditega tagatakse Tupenurme maastikukaitseala kaitse-eeskirja elluviimine ja praktiliste</p>	<p>Iga õigusakt, sealhulgas kaitse-eeskiri, saab reguleerida vaid neid asju, mis jäävad selle õigusakti reguleerimisala (määratud üleneva õigusaktiga) piiresse. Kaitse-eeskirja koostatakse looduskaitsealade alusel, mis näeb ette, et kaitse-eeskirjaga piiritletakse ühe või mitme erineva rangusastmega kaitsevööndi ulatus ning määratakse looduskaitsealade sätestatud piirangute osaline või täielik, alaline või ajutine kehtivus vööndite kaupa. Järelevalve ja keskkonnavastutuse küsimused ei kuulu kaitse-eeskirja reguleerimisvaldkonda, mistõttu neid küsimusi kaitse-eeskirjaga täpsustada ei saa.</p> <p>Keskkonnaamet on oma 27. veebruari 2009. a kirjaga nr HLS 14-4/766-2 andnud nõusoleku Kruusiaugu katastriüksuse sihtotstarbe muutmiseks elamumaaks. Selles kirjas on välja toodud, et Kruusiaugu katastriüksusel on elamu vundamendile püstitatud suvemaja. Samas ei suutnud Keskkonnaamet oma dokumendiregistris tuvastada dokumente, kus oleks küsitud kooskõlastust ehitustegevuseks sellel kinnistul. Kas tegemist on ebaseadusliku ehitusega või mitte, peab esmalt seisukoha kujundama kohalik omavalitsus, kelle ülesanne on teha ehitusjärelevalvet, ja vastavalt sellele astuda ka samme ebaseadusliku tegevuse lõpetamiseks. Nimetatud katastriüksus arvati kaitsealast piiride uuendamisel välja, kuna tegemist on juba hoonestatud alaga ja elamumaaga ning kõnealune õuemaa asub kaitseala servas tee ääres. Kaitse-eeskirja koostamisel lähtutakse antud ajahetke reaalsest olukorrast. Praegu pole sellel alal ühtegi looduskaitsealast väärtust, mille pärast oleks põhjendatud ala kaitse all hoidmine, ning samuti pole konkreetne koht ala terviklikkuse seisukohast oluline. Võrdse kohtlemise printsiibist lähtuvalt peab riik identsetes olukordades käituma ühetaoliselt. Identne olukord eksisteerib vaid siis, kui kõik asjaolud (nii õiguslikud kui ka faktilised) on samad. Antud juhul ei saa rääkida identsest olukorrast, sest ühel juhul on tegemist hoonestatud, teisel juhul hoonestamata alaga.</p> <p>Kaitseala valitseja poolt ei ole Tupenurme pangal tehtud ühtegi kaitsealast tegevust, kuna kehtiva kaitsekorra järgi on kaitseala valitseja kohustus tagada geoloogilise</p>

	<p>taastamistegevuste tegemine kaitse-eesmärkide saavutamiseks? Viimase 50 aasta jooksul ei ole kaitseala valitseja Tupenurme looduskaitsealal teinud ühtegi kaitsealast tegevust.</p> <p>Mida sisuliselt tähendab kaitse-eeskirja seletuskirja punktis 2.5.2.2 „Vajalikud tegevused” olev lause „Vajalikke tegevusi korraldab kaitseala valitseja”? Kuidas korraldab Keskkonnaamet vajaliku rohu niitmise, loomade karjatamise, põõsarinde harvendamise ja kujundamise ning kuidas see kooskõlastatakse maaomanikega? Varem on Keskkonnaameti esindaja väitnud, et maaomanikul ei ole otsesest kohustust kaitsealal asuval maal kaitsealaseid tegevusi teha. Kuidas saavutatakse soovitud tulem ehk tagatakse kehtestatud kaitsekorra alusel selle rakendamine ja ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse (võrreldes olukorraga, kus viimase 50 aasta jooksul ei ole kehtiva kaitsekorra alusel kaitsealaseid tegevusi tehtud)?</p> <p>Ettepanek lubada Tupenurme maastikukaitsealal ehitustegevus vanadel taluasemetel vanade talukohtade taastamise eesmärgil. Selleks on võimalik seada mõistlikud piirangud kooskõlastatult Keskkonnaametiga. Ehitamisel väärtusliku maastiku alale on võimalik jälgida kohalikku ajaloolist ehitustraditsiooni ning sobivust küla ajaloolise arhitektuuri, struktuuri ja mahtudega. Muu valla üldplaneeringu punktis 5.1 (ehitustegevus Kesse külas) on samuti lubatud hoonete rajamine ajaloolistes talukohtades endise õuema ulatuses kooskõlastatult Keskkonnaametiga.</p> <p>Palutakse arvata Tupenurme maastikukaitseala piiride täpsustamisega seoses riikliku kaitse alt välja Nonnu kinnistul (katastriüksuse tunnus 47801:001:0501) õuemaad koos juurdepääsuteega, lähtudes vanast kaardimaterjalist, ajaloolisest</p>	<p>objekti, panga säilimine ja panga kaitseks ei ole aktiivsed meetmed vajalikud. Uue kaitse-eeskirjaga lisatakse eesmärkide hulka niidukooslused, mille kaitseks on aktiivsed meetmed vajalikud. Keskkonnaametil on eelarves olemas vahendid loodushoiutoetuste maksmiseks. Samuti on võimalik vajalikke töid tellida erinevate projektide käigus.</p> <p>Lause „Vajalikke tegevusi korraldab kaitseala valitseja” tähendab seda, et poollooduslike koosluste taastamise ja hooldamise reeglistiku paneb paika Keskkonnaamet ning edastab vastava info poollooduslike koosluste taastajatele ja hooldajatele. Keskkonnaameti maahoolduse büroo nõustab maaomanikke ja rentnikke poollooduslike koosluste taastamise ja hooldamise võtete osas, sõlmib alade taastamiseks lepinguid, kooskõlastab hooldamise taotlused ja kontrollib tehtud töid. Keskkonnaamet ei taasta ega hoolda ise poollooduslike kooslusi, küll aga on maahoolduse büroo vastavalt aja- ja inimressursile võtnud maaomanikega ühendust, et tutvustada nende alal asuvaid loodusväärtusi ja toetuste taotlemise võimalusi, ning aidanud maaomanikel otsida rentnikke, kui maaomanikul endal puudub huvi või võimalus oma ala majandada. Kui kinnisasja valdaja ei nõustu kaitse-eeskirjaga või kaitsekorralduskavaga määratud vajalikku tööd tegema või ei jõua tööde tegemise osas kaitstava loodusobjekti valitsejaga kokkuleppele, ei ole tal õigust takistada kaitstava loodusobjekti valitsejal seda tööd korraldamast (looduskaitseaduse § 17 lõige 8). Senise praktika kohaselt on Keskkonnaamet vältinud siiski maaomaniku tahte vastaselt töid korraldamast heade suhete hoidmise eesmärgil, kuid kui selleks on vajadus suur, siis seaduslik alus ja valmisolek selle kasutamiseks on olemas.</p> <p>Vastavalt kaitse-eeskirja eelnõu § 5 lõike 6 punktile 1 on kaitseala valitseja nõusolekul kaitsealal lubatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine. Seega on võimalik kaitsealal kooskõlastatult Keskkonnaametiga taastada vanu talukohti. Kaitse-eeskirja seletuskiri ei kajasta praegu vana popsikoha/talukoha taastamist, sest eelnõud koostades oli tegemist veel riigimaaga, kus eeldatavasti puudus huvi vana popsikoha/talukoha taastamiseks, aga Keskkonnaamet täiendab seletuskirja ja lisab sinna popsikoha/talukoha taastamise võimaluse.</p> <p>Keskkonnaamet on seisukohal, et Nonnu kinnistu (47801:001:0501) õuemaad ja juurdepääsuteed ei ole otstarbekas kaitseala koosseisust välja arvata, sest sellisel juhul tekiks kaitseala keskele eraldiseisev enklaav, millega kaoks ala terviklikkus. Ehitustegevus vanadel taluasemetel on võimalik, kui seada mõistlikud piirangud</p>
--	---	---

	<p>kõlvikute jaotusest ja looduses hästi tuvastatavatest piiridest. Ala kaitse alt välja arvamise põhjus on kaitsealuse Tupenurme panga, niidukoosluste ja haruldaste liikide puudumine, kuna tegemist on vana talukoha õuemaaga ja sellele omase liigilise koosseisuga (võsasse kasvanud sirelihekk, vahtrad ja sarapuud vana taluaseme vundamendi kivide ümber). Sellega on ühtlasi tagatud samal kaitsealal asuvate eramaaomanike võrdne ja proportsionaalne kohtlemine, kuna sarnaselt on kaitseala piiride täpsustamisega arvatud kaitse alt välja kõrval asuval katastriüksusel oleva vana taluaseme õuemaaga. Muidu on tegemist valikulise õiguse rakendamisega.</p> <p>Kaitse-eeskirja eelnõu seletuskirja punktis 2.2 on märgitud, et kaitsealal asuvad niidukooslused pole hoolduses ja need on kinni kasvanud ning et loopealsete inventeeritud elupaigatüüpi on tegelikkuses veel rohkem ja seda tuleks taastada. Samas jäetakse maastikukaitseala piiride korrigeerimisega kaitse alt välja osa seni kaitseala koosseisus olnud niidukooslusi ja kaitsealuse pruuni raunjala kasvukohti. Lisaks piirneb vahetult kaitsealaga riigimaa, mida haldab Riigimetsa Majandamise Keskus (katastriüksuse tunnus 47801:001:0499). Mõistlik on kaaluda selle kaitseala koosseisu arvamist, kuna tegemist on Tupenurme pangaga piirneva kinnikasvanud loopealsega, kus on palju säilinud vanu kiviaedu ning alal paljanduvad mitmes kohas murrutuskulpad. Lisaks piirneb kaitsealaga riigiomandis olev üle 7 ha suurune maatükk (katastriüksuse tunnus 47801:001:0502), mille ühes osas on inventeeritud üle 95 aasta vana sanglepik. Selle müüki panekul tekib taas surve teha raie väljavedu üle kõrval asuva kaitseala.</p>	<p>kooskõlastatult Keskkonnaametiga, ja seda kaitse-eeskirja ka võimaldab. Ehitada ja taastada saab mõistlikult ka nii, et pärandkultuur ja seda ümbritsevad poollooduslikud kooslused säilivad.</p> <p>Kaitsealast arvatakse välja alad, kus on õuemaaga (sihtotstarbega elamumaa), transpordimaa, põllumaa ja metsamaa, mille kaitse all hoidmine ei ole otstarbekas. Osaliselt jääb kaitstavast alast välja pruuni raunjala (<i>Asplenium trichomanes</i>) leiukohti, kuid esinduslikumad liigi leiukohad jäävad kaitsealale. II kaitsekategooria liikide vähemalt 50 protsendi teadaolevate ja keskkonnaregistris registreeritud elupaikade või kasvukohtade kaitse tagatakse kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega lähtuvalt alade esinduslikkusest (looduskaitseaduse § 48 lõige 2). Seega ei pea kõik liigi leiukohad jääma kaitstavatele aladele. Kaitsealused liigid on kaitstud ka looduskaitseaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus looduskaitseaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetele. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist. Keskkonnaamet on seisukohal, et kaitseala ei ole vajalik laiendada piirnevate alade osas. Tupenurme maastikukaitseala kaitse-eesmärk ei ole metsakoosluste kaitse, vaid kaitsta ja tutvustada Tupenurme panga, maastikku ja sellele iseloomulikke elustiku mitmekesisust, kaitsealuseid liike, milleks on müür-raunjalg (<i>Asplenium ruta-muraria</i>), pruun raunjalg (<i>Asplenium trichomanes</i>) ja harilik lohksamblik (<i>Solorina saccata</i>), ja nende kasvukohti ning niidukooslusi. Seega pole otstarbekas ega vajalik liita kaitsealaga metsa. Ka niidukooslustest on esinduslikum osa, mis on seotud Tupenurme pangaga, juba kaitseala koosseisus.</p>
--	--	--

Muhu Vallavalitsuses toimus 10. juulil 2019. a kaitse-eeskirja tutvustamiskoosolek, milles osales viis inimest (üks maaomanik, kaks Keskkonnaameti töötajat ja kaks Muhu Vallavalitsuse töötajat). Koosolekul täpsustati kaitse-eeskirja kohta tekkinud küsimusi, mis maaomanik oli eelnevalt Keskkonnaametile saatnud ja millele Keskkonnaamet oli kirjalikult ka vastanud. Maaomanik (katastriüksuse tunnus 47801:001:0501) jäi seisukohale, et Kruusiaugu kinnistut (katastriüksuse tunnus 47801:004:0428) ei tohi kaitseala koosseisust välja arvata. Põhjenduseks tõi ta ala terviklikkuse ja selle, et kinnistule jääb natukene panga serva. Keskkonnaamet jäi seisukohale, et pole mõistlik õuemaad kaitseala koosseisu jätta, sest alale ei jää olulisi kaitseväärtusi. Keskkonnaamet täiendas kaitse-eeskirja seletuskirja ja lisas popsikoha/talukoha taastamise võimaluse (menetluse jooksul osteti ära riigimaa, kus asub vana popsikoht). Samuti täiendati kaitse-eeskirja ja seletuskirja õuemaal telkimise ja lõkke tegemise osas, sest kaitse-eeskiri seda avalikustamise ajal ei käsitletud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada Tupenurme maastikukaitsealal leiduvate poollooduslike koosluste ning ohustatud ja haruldaste liikide säilitamist ja nende soodsa seisundi saavutamist, samuti Tupenurme panga ja maastiku kaitset. Kehtestatud kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele, kuna ala on juba varem kaitse all vana kaitsekorrana alana Tupenurme pank.

Planeeringud tuleb kehtestatud õigusaktidega kooskõlla viia. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane suurenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 2 kohaselt makstakse LKS-i §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Määruse jõustumisel laekub

maamaksu Muhu vallale ligikaudu 2 eurot aastas rohkem, kuna Tupenurme maastikukaitseala pindala väheneb 2 ha võrra.

Vastavalt LKS-i §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Tupenurme maastikukaitsealale kehtestatav kaitsekord ei sea olulisi kitsendusi kinnisasja sihtotstarbelisele kasutamisele ja seega ei teki riigil kohustust nende kinnistute omandamiseks.

Riigil ei suurene metsatoetuste kulud, kuna tegemist ei ole toetuskõlbliku alaga ja kaitseala ei kuulu Natura 2000 võrgustikku.

Kehtivad toetusmäärad looniitude hooldamiseks on 250 eurot hektari kohta ja toetusmäärad looniitude taastamiseks on kuni 850 eurot hektari kohta. Kaitseala laiendustelt kaitseta ala arvelt lisandub ligi 0,4 ha looniitu, mis vajab ka taastamist.

Kuna kaitseala ei laiene riigimaale, ei teki ka Riigimetsa Majandamise Keskusele saamata jäävat tulu.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.